

1950 - 1955 Devresinde Türkiye'de İç Göçler

Sami Öngör

Türkiye'de kırlardan şehirlere, özellikle büyük şehirlere yönelen nüfus akışının, yani iç göçlerin 1950 yılındaki durumunu, Türk Coğrafya Dergisinin 18 - 19. sayısında yayımladığımız bir inceleme yazısı ile göstermiştik¹.

İstatistik Umum Müdürlüğünün 1927, 1935, 1940 ve 1945 sayımlarına ait neşriyatında, böyle bir inceleme yapmaya yarayacak malzeme bulunmamaktadır. Bu sebeple biz, yukarda adı geçen ilk yazımızda, iç göçlerin sadece 1950 yılında arzettiği durumu gösterebilmiştik. Halbuki şimdi, 1955 senesine ait bilgilere de sahip bulunuyoruz. Bu suretle, Türkiye'deki iç göçlerin 1950 - 1955 devresindeki gidişini göstermek ve bu iki sayım yılını mukayese edebilmek imkânı hasıl olmuştur. Aynı konu üzerindeki bu ikinci yazımızın esas amacı budur.

Asıl meseleyi ele almadan önce, birinci yazımızı görmemiş olan okuyucularımızı düşünerek, kısa bir açıklama yapmanın yerinde olacağını sanıyoruz. Faydalandığımız başlıca kaynak, İstatistik Umum Müdürlüğünden temin etmiş olduğumuz bir istatistik cedvelidir. Bunda, Türkiye nüfusu doğum yerlerine göre verilmektedir. Her hangi bir vilâyetin nüfusunun ne kadarının doğum yeri olan vilâyet içinde, ne miktarının ise Türkiye'nin diğer vilâyetlerine dağılmış olduğunu görebiliyoruz. Bir yanlış anlamaya yer vermemek için meselâ şöyle bir misal alalım : Cedvelimizde doğum yeri Trabzon olan nüfus miktarı, 1950 de 490.422 dir. Bunun, Trabzon vilâyeti sınırları içinde yaşayan kısmı 407.606 dir. Demek ki, $490.422 - 407.606 = 82.816$ Trabzonlu memleketin başka bölgelerine dağılmıştır.

¹ Sami ÖNGÖR, Türkiye'de Dahili Muhaceret Hakkında (Sur l'émigration intérieure en Turquie), Türk Coğrafya Dergisi, yıl XIV-XV, Sayı 18-19, İstanbul (Révue de Géographie Turque, Année XIV-XV, No. 18-19).

Cedvelimizde doğum yeri için en küçük ünite olarak «vilâyet» verilmiştir. Bu sebeple, Trabzon'un köy ve kazalarından vilâyet merkezi olan Trabzon şehrine göç etmiş ve orada yerleşmiş olan nüfus konumuzun dışında kalıyor.

1955 de Türkiye nüfusunun % 142 sine tekabül etmek üzere 3.409.542 kişi doğum yeri olan vilâyetin haricinde yaşamakta idi. Bunun 891.442 si Türkiye dışında doğmuş olup bilahara Türkiye'ye yerleşmiş bulunan gerçek göçmenlerdir ki, bu miktarı iç göçlerin dışında tutmak gerekir. O halde hakiki sayı, % 105 e tekabül etmek üzere $3.409.542 - 891.442 = 2.518.100$ dür. Bu miktarlar 1950 de (millî sınırlar dışında doğup gelmiş olanlar yine hariç tutulmak üzere) % 81 ve 1.691.913 idi ¹. Demekki 1950 - 1955 devresinde yeniden iç göçlere katılan nüfus sayısı $2.518.000 - 1.691.913 = 826.183$ dür ².

Genel mahiyetteki bu sayıları tesbitten sonra vilâyet ve coğrafi bölgelerin durumuna gelelim: Türkiye ortalamasını (% 105) esas alarak vilâyetlerimizi, daha önce de yapmış olduğumuz gibi, dört guruba ayıracağız³. Ayrıca, 1950 ve 1955 deki durumlarını karşılıklı olarak göstereceğiz ve yerleri değişmiş olanları işaret edeceğiz.

1 — Çoğu Karadeniz bölgesinde yer alan bu vilâyetler, göçmen sevk etme konusunda yerlerini 1955 de de muhafaza ediyorlar. Üçü hariç (Çankırı, Elâzığ ve Siirt) hepsinde de sevk oranı 1950 ye nazaran az veya çok yükselmiştir. 2 — Artış Kayseri, Sivas, Artvin, Giresun, Kastamonu ve Erzincan vilâyetlerinde en fazladır ve % 30 - % 40 arasında değişmektedir. 3 — Rize, oran bakımından listede başta gelerek yerini muhafaza ediyor. Fakat 1955 de % 6 gibi önemsiz bir artış göstermiştir. 1950-1955 devresinde alanı ve üretim miktarı büyük ölçüde artan çay plantasyonlarını bu durumun başlıca sebebi olarak telâkki ediyoruz. 4 — Dışarıya

¹ Bu oran ve sayı ilk yazımızda % 85 ve 1.776.500 olarak verilmiştir. Doğrusu % 81 ve 1.691.913 dür.

² 1950 ve 1955 için verilen bu sayı ve oranlarda küçük bir hata payının mevcut olduğunu hatırlatalım. Çünkü, Turizm, askerlik, ticaret v.s. gibi maksatlarla yapılan bazı yer değiştirmeler, muhaceret hareketi sayılamıyacağı halde bu sayı ve oranlara dahildir.

³ Hiçbir vilâyet yoktur ki, sadece dışardan (yani başka vilâyetlerden) nüfus çeksin. Çok tabii olarak, o vilâyet aynı zamanda dışarıya da bir miktar nüfus sevkeder. Hâdise, şüphesiz ki karşılıklıdır. Burada yaptığımız tasnifte, Türkiye ortalamasına göre, nüfus sevk etme veya toplama oranının seviyesi göz önüne alınmıştır. Meselâ bir vilâyette nüfus sevk etme oranı ortalamanın üstünde olduğu halde topladığı nüfus bilâkis bu seviyenin altında ise biz bu vilâyeti nüfus sevkeden bir bölge olarak telâkki ediyoruz.

A — Dışarıya göçmen sevkeden vilâyetler önemleri sırasıyla şunlardır :

Cedvel : A

(Liste A)

Vilâyetin adı (nom du vilâyet)	1950 de ‰ (en 1950 p.mille)	1955 de ‰ (en 1955 p.mille)	Fark + veya — (Augm. ou Dimin.)
Rize	238	244	+ ‰ 6
Gümüşhane	182	209	+ ‰ 27
Erzincan	176	206	+ ‰ 30
Trabzon	170	197	+ ‰ 27
Elâzığ	130	126	— ‰ 4
Giresun	125	160	+ ‰ 35
Bitlis	120	134	+ ‰ 14
Çankırı	118	104	— ‰ 14
Artvin	117	156	+ ‰ 39
Isparta	115	122	+ ‰ 7
Kastamonu	114	147	+ ‰ 33
Kırşehir	101	—	—
Kayseri	100	140	+ ‰ 40
Siirt	98	94	— ‰ 4
Yozgat	85	90	+ ‰ 5
Sivas	85	124	+ ‰ 39
Bolu	—	134	—

göçmen göndermede mutlak sayı olarak Trabzon 1955 de de yerini muhafaza etmektedir. Trabzon vilâyeti dışında yaşayan Trabzonluların sayısı 1950 de 83.000 iken 1955 de 108.000 olmuştur¹.

5 — A cedvelinde yeralan üç vilâyet (Çankırı ‰ 104, Siirt ‰ 94 ve Yozgat ‰ 90) 1955 ortalaması olan ‰ 105 in altına düştükleri için artık bu listede kalamazlar.

¹ Bu rekor 109.282 kişi ile gerçekte İstanbul'a aittir. Fakat İstanbul dışına yerleşen İstanbul doğumlu nüfusun çok büyük kısmı, İstanbul'a gelen kimselerin İstanbul'da doğmuş ve bilâhare anne ve babalarının esas memleketlerine dönmüş insanlardır. Halbuki Trabzon dışında yerleşmiş olan Trabzon doğumlu nüfusun çok büyük kısmı esas itibarıyla Trabzonludur.

B — Dışardan göçmen çeken vilâyetler :

Cedvel B

(Liste B)

Vilâyetin adı (nom du vilayet)	1950 de ‰ (en 1950 p.mille)	1955 de ‰ (en 1955 p.mille)	Fark + veya —
			(Augm. ou Dimin.)
İzmir	280	319	+ ‰ 39
Ankara	270	318	+ ‰ 48
Eskişehir	200	250	+ ‰ 50
Muş	180	160	— ‰ 20
Samsun	165	140	— ‰ 25
Adana	162	160	— ‰ 2
Aydın	136	192	+ ‰ 56
Manisa	133	170	+ ‰ 37
Çanakkale	132	139	+ ‰ 7
Bingöl	123	64	— ‰ 59
Balıkesir	119	140	+ ‰ 21
Diyarbakır	95	91	— ‰ 4

1 — İstanbul hariç (bu vilâyetin çok ilginç olan durumunu başka bir cedvelde, aşağıda ele alacağız), İzmir listenin başında yer almaktadır. 2 — Bazı vilâyetlerimizde nüfus toplama oranı bariz surette azalmış (Bingöl — ‰ 59, Samsun — ‰ 25, Muş — ‰ 20), aksine olarak bazılarının ise fazlalaşmıştır (Aydın ‰ 56, Eskişehir ‰ 50, Ankara ‰ 48, İzmir ‰ 39, Manisa ‰ 37). Gerek B ve gerekse A listelerindeki bu azalma ve fazlalaşmaların sebepleri üzerinde şimdilik durmayacağız. Çünkü bu bakımdan bizi kesin bir hükme götürebilecek bilgilere bugün için sahip bulunmuyoruz. Adı geçen vilâyetlerde özel inceleme ve anketlere ve hiç değilse 1960 nüfus sayımının neticelerine muhtacız. 3 — Ankara'nın özel durumu üzerinde durmak gerekir. ‰ 318 ile listenin ikinci sırasını tutan Ankara, da başka vilâyetlerden gelip yerleşenlerin sayısı 1955 de 357.302 idi. Bu miktar İzmir vilâyetinde yerleşenlerden 67.000 daha fazladır. İzmir vilâyetine yerleşen nüfus bu vilâyetin hemen her tarafına dağılmış olduğu halde (daha çok tarım işçisi), Ankara'da yerleşmiş olanların büyük kısmı bizzat Ankara şehrinde toplanmıştır. Fakat ne kadarı? Bunu kesin olarak bilemiyoruz. Bu durum gözönüne alınırsa, Ankara'nın dışardan insan çeken bir merkez olarak, İstanbul'la birlikte, özel bir yeri olduğu kabul edilebilir. 4 — Bingöl ve Diyarbakır'ın oranları 1955 Türkiye ortalamasının altına düştüğünden artık B listesinde kalamazlar.

C — Bu bakımdan bariz bir özellik göstermeyen vilâyetler : 25 ka-

Cedvel CI (Liste : CI)

Vilâyetin adı (nom du vilâyet)	1950 de ‰ (en 1955 p. mille)	1955 de ‰ (en 1950 p. mille)	Fark + veya — (Augm. ou Dimin.)
Denizli	‰ 84 sev. ‰ 30 top.	‰ 132 sev. ‰ 46 top.	+ ‰ 48 + ‰ 16
Malatya	‰ 82 sev. ‰ 28 top.	‰ 128 sev. ‰ 60 top.	+ ‰ 46 + ‰ 32
Van	‰ 82 sev. ‰ 55 top.	‰ 80 sev. ‰ 85 top.	— ‰ 2 + ‰ 30
Niğde	‰ 81 sev. ‰ 42 top.	‰ 106 sev. ‰ 50 top.	+ ‰ 25 + ‰ 8
Tunceli	‰ 80 sev. ‰ 56 top.	‰ 103 sev. ‰ 45 top.	+ ‰ 23 — ‰ 11
Antalya	‰ 77 sev. ‰ 49 top.	‰ 88 sev. ‰ 38 top.	+ ‰ 11 — ‰ 11
Sinop	‰ 76 sev. ‰ 25 top.	‰ 123 sev. ‰ 19 top.	+ ‰ 47 — ‰ 6
Ordu	‰ 70 sev. ‰ 20 top.	‰ 105 sev. ‰ 16 top.	+ ‰ 35 — ‰ 4
Maraş	‰ 70 sev. ‰ 28 top.	‰ 80 sev. ‰ 57 top.	+ ‰ 10 + ‰ 9
Ağrı	‰ 70 sev. ‰ 58 top.	‰ 66 sev. ‰ 103 top.	— ‰ 4 + ‰ 45
Amasya	‰ 69 sev. ‰ 61 top.	‰ 71 sev. ‰ 107 top.	+ ‰ 2 + ‰ 46
Burdur	‰ 64 sev. ‰ 37 top.	‰ 96 sev. ‰ 47 top.	+ ‰ 32 + ‰ 10
Kütahya	‰ 62 sev. ‰ 26 top.	‰ 74 sev. ‰ 59 top.	+ ‰ 12 + ‰ 33
Konya	‰ 61 sev. ‰ 50 top.	‰ 78 sev. ‰ 57 top.	+ ‰ 17 + ‰ 7
Çorum	‰ 60 sev. ‰ 23 top.	‰ 102 sev. ‰ 25 top.	+ ‰ 42 + ‰ 2
Gaziantep	‰ 60 sev. ‰ 35 top.	‰ 70 sev. ‰ 57 top.	+ ‰ 17 + ‰ 22
Tokat	‰ 53 sev. ‰ 41 top.	‰ 79 sev. ‰ 50 top.	+ ‰ 26 + ‰ 9
Muğla	‰ 50 sev. ‰ 37 top.	‰ 73 sev. ‰ 44 top.	+ ‰ 23 + ‰ 7
Urfa	‰ 49 sev. ‰ 13 top.	‰ 58 sev. ‰ 34 top.	+ ‰ 9 + ‰ 21
Mardin	‰ 47 sev. ‰ 18 top.	‰ 75 sev. ‰ 24 top.	+ ‰ 28 + ‰ 6
Afyon	‰ 36 sev. ‰ 8 top.	‰ 92 sev. ‰ 32 top.	+ ‰ 56 + ‰ 22

Cedvel CII (Liste : CII)

Zonguldak	% 48 sev.	% 58 sev.	+ % 10
	% 80 top.	% 119 top.	+ % 39
Hakkâri	% 46 sev.	% 61 sev.	+ % 15
	% 70 top.	% 43 top.	— % 27
İçel	% 60 sev.	% 76 sev.	+ % 16
	% 70 top.	% 105 top.	+ % 35
Kars	% 63 sev.	% 73 sev.	+ % 10
	% 68 top.	% 99 top.	+ % 31
Hatay	% 40 sev.	% 64 sev.	+ % 24
	% 60 top.	% 103 top.	+ % 43

dar vilâyet bariz bir özellik göstermez. Çünkü bunların sevkettiği veya topladığı nüfus Türkiye ortalamasının daima altında kalıyor. Ancak 1955 de yerleri değişmiş olanlar aşağıda işaret edileceklerdir. Bu vilâyetleri de iki tâli kısma ayırdık: birinde daha çok göçmen sevkedenleri, yani mütebariz olmıyan durumlarına rağmen yine de A listesine girebilecek olanları (CI), diğerinde ise daha çok göçmen toplayanları, yani B listesi ile yakınlık gösterenleri veriyoruz (CII).

1 — C listesinde yer alan vilâyetlerden çoğu 1950 deki durumlarını muhafaza etmektedir, ancak bazılarının yerleri değişmiştir. CI listesinde yer alan Denizli, Malatya, Niğde, Sinop ve Ordu vilâyetleri, sevkettikleri nüfus oranları Türkiye ortalamasını aştığından 1955 de A listesine dahil olmuşlardır. Aynı listede Amasya da, nüfus toplama oranı % 107 ile B listesine geçmiştir. 2 — CII listesinde yer alan Zonguldak ve İçel vilâyetlerinin nüfus toplama oranları da ortalamayı aşmış ve 1955 de B listesine geçmişlerdir. 3 — Ağrı CI den CII ye, buna karşılık Hakkâri CII den CI e intikal ediyor.

D — Her iki harekete de bariz surette sahne olan vilâyetler : Bu gruptaki vilâyetler ayrı bir karakter taşıyor. Bunların her birinde, gerek sevk edilen ve gerekse toplanan nüfusun oranları Türkiye ortalamasının üstündedir. Hattâ bu oranlar çok defa A ve B cedvellerindekileri de aş-

Cedvel : DI (Liste : DI)

Vilâyetin adı (nom du vilâyet)	1950 de % (en 1950 p. mille)	1955 de % (en 1950 p. mille)	Fark + veya — (Augm. ou Dimin.)
Bilecik	120 sev.	174 sev.	+ % 54
	92 top.	84 top.	— % 8
Erzurum	107 sev.	127 sev.	+ % 20
	97 top.	137 top.	+ % 40

maktadır. Bunları da yine iki tâli kısma böldük : Daha çok sevkedener (DI) veya daha çok toplayanlar (DII).

Cedvel : DII (Liste : DII)

İstanbul	127 sev.	135 sev.	+ ‰ 8
	480 top.	545 top.	+ ‰ 65
Kırklareli	122 sev.	169 sev.	+ ‰ 47
	323 top.	310 top.	- ‰ 13
Tekirdağ	146 sev.	173 sev.	+ ‰ 27
	269 top.	260 top.	- ‰ 9
Edirne	85 sev.	159 sev.	+ ‰ 74
(Sakarya dahil)	200 top.	270 top.	+ ‰ 70
Bursa	92 sev.	115 sev.	+ ‰ 23
	180 top.	178 top.	- ‰ 2

Nüfus toplama bakımından Türkiye'nin her tarafından daha 1950 de çok dikkat çekici bir durum arzeden İstanbul'un bu hususiyeti 1955 de daha da barizleşmiş görünüyor. 1950 de İstanbul vilâyetinde yaşayan nüfusun ‰ 480 i İstanbul doğumlu değildi. Bu oran 1955 de ‰ 545 e yükselmiştir. 1955 ile 1960 arasında yeniden İstanbul'a gelip yerleşen nüfus miktarının 270.000 kadar olduğu resmi makamlar tarafından ifade edilmektedir. Buna göre bu oranın 1960 da ‰ 700 ü aşmış olması gerekir. Bu suretle İstanbul Türkiye'nin her tarafından gelmiş yüzbinlerce insanın bir toplanti merkezi olmuş görünüyor¹.

Aşağıdaki cedvelde iç muhaceret hareketlerini vilâyet olarak değil, fakat coğrafi bölge olarak gösteriyoruz :

Bölgenin adı	1950 de sevkettiği		Fark
	nüfus	nüfus	
Karadeniz	455.000	665.000	210.000
Marmara	321.000	479.500	158.000
İç Anadolu	222.000	420.000	200.000
Doğu Anadolu	291.000	324.000	34.000
Ege	164.000	284.000	120.000
Akdeniz	153.000	191.000	37.000
Güneydoğu Anadolu	57.000	115.000	58.000

(1) İstanbul'a yerleşmiş olan taşralı nüfusa ait bazı misaller : (1955 de) 2.417 Bitlisli, 10.717 Çankırlılı, 5.282 Artvinli, 7.079 Elâzığlı, 25.495 Erzincanlı, 28.915 Giresunlu, 11.259 Gümüşhaneli, 25.500 Ordulu, 4.729 Ispartalı, 42.588 Kastamonulu (rekor), 14.270 Kayserili, 5.125 Nevşehir ve Kırşehirli, 30.209 Rizeli, 4.685 Siirtli, 29.662 Sivaslı, 30.578 Trabzonlu, 6.301 Yozgatlı v.s.

Görülüyor ki, göçmen sevketmede 1950 ve 1955 arasında tek değişiklik İç ve Doğu Anadolu'nun yerlerini değiştirmiş olmalarıdır. İç Anadolu'daki göç hareketleri 1950 e nazaran Doğu Anadolu'dan ileri geçmiştir. İki sayım yılı arasında mutlak sayı olarak 210.000 ve 200.000 ile Karadeniz ve İç Anadolu başta geliyor. Fakat yerli nüfusa oran itibariyle % 100 bir artışla güneydoğu Anadolu başta gelmektedir.

Göçmen toplama bakımından yukardaki sıralanma 1955 de şu şekle girer : Marmara 1.412.024, İç Anadolu 596.992, Ege 534.850, Karadeniz 277.629, Akdeniz 226.885, Güneydoğu Anadolu 87.202.

Netice olarak Türkiye'de iç muhaceretin 1950 den 1955 e kadar oldukça kuvvetli bir şekilde artmış olduğunu görüyoruz. 1960 sayımına ait ilgili malzemeye henüz sahip değiliz. Fakat, hâdisenin, 1955 den sonra daha da hızlı bir şekilde artmakta devam ettiğini gösteren bir çok işaretler mevcuttur.

Nüfus sevkeden veya toplayan merkezlerin bu hususiyetleri umumiyetle nüfus kesafetine intibak etmiyorlar. Yani, çok defa olduğu gibi, bu göç hareketleri kesif nüfuslu yörelerden tenha nüfuslu yörelere yönelmiş değildir. O halde Türkiye'de fazla nüfuslanma tavanının (plafond de la surpopulation) çok farklı kesafet derecelerinde teşekkül ettiğini düşünmek gerekiyor ki, bu mesele ayrı bir çalışmamızın konusunu teşkil edecektir.

Gittikçe kuvvetlenen bir iç nüfus hareketi karşısındayız. Kırlardan şehirlere durmadan şiddetlenen bir nüfus akışı var. Bu muhaceret tabii midir? Memleketin menfaatlarına uygun mudur? Bu sorunun cevabı, üzerinde esaslı şekilde düşünmeğe ve çalışmaya değer önemdedir.

L'émigration intérieure en Turquie dans la période 1950 - 1955

RESUMÉ

Nous avons déjà montré dans un article, publié dans la *Révue de Géographie Turque* (No. 18-19, Année XIV-XV) la situation en 1950 de l'émigration intérieure en Turquie.

Nous possédons actuellement, les données statistiques nécessaires pour l'année de 1955. Or, il est possible de montrer, l'allure de ces migrations en Turquie dans la période de 1950-1955, ainsi que faire comparer ces deux dates de recensements. C'est le but principal de notre deuxième étude sur le même sujet que nous venons présenter.

Avant d'entrer au sujet, je pense qu'il serait utile de faire une courte explication surtout pour les lecteurs qui n'ayant pu voir notre premier article :

Le document principal dont nous sommes servis est constitué par une liste fournie par la Direction Générale de la Statistique. Cette liste donne, d'après les recensements de 1950 et de 1955 la population de la Turquie selon les lieux de naissance. C'est ainsi qu'il est possible de voir, sur la liste en question, dans quelle mesure les habitants d'une ville donnée vivent dans leur lieu de naissance ou en dehors de ce lieu, autrement dit, il est facile de contrôler leur répartition dans les diverses régions du pays selon les villes dont ils sont originaires. Voici un exemple concret : le nombre de la population que ladite liste donne comme étant originaire de Trabzon est de 490.422. La partie de cette population qui vit à l'intérieur du vilayet de Trabzon ne se limite qu'à 407.606 habitants. Le nombre de la population originaire de Trabzon, et disséminée dans d'autres régions du pays est donc de 82.816. Le vilayet a été pris sur la liste comme la plus petite unité par le lieu de naissance. C'est pour cette raison que la population des villages et des localités de Trabzon qui s'est établie au centre de ce vilayet reste en dehors de notre sujet.

Abordons maintenant notre problème : Au cours de l'année de 1955, 3.409.542 habitants, équivalant à 142 pour mille de la population de la Turquie vivaient en dehors des vilayets dont ils sont originaires. Mais

891.442 habitants de ce chiffre total, appartient aux vrais émigrants, c'est à dire, aux gens qui se sont établie en Turquie apres leur naissance en dehors de ce pays. Nous devons tenir de ce nombre, hors de l'émigration intérieure. Alors le vraie nombre est de (3.409.542 - 891.442) 2.518.100, equivalent a 105 pour mille de la population de la Turquie. Cette quantité et ce pourcentage était en 1950, 10.691.913 et 81 pour mille. O ,le nombre de population participant a l'émigration intérieure dans la période de 1950 a 1955 est de (2.518.100 - 1.691.913) 826.127.

En ce qui concerne nos vilayets et nos régions géographiques, nous pouvons les diviser en quatre catégories du point de vue du mouvement d'émigration, en appuyant sur la moyenne de la Turquie comme une base, qui est, comme on a vu, plus haut, 105 pour mille.

A. Les vilayets ou l'émigration est dirigés vers l'extérieur sont les suivants : (voir liste A, sans le texte).

I — Ces vilayets dont les plupart sont situé dans la région de Karadeniz (Mer Noire), gardent leur places en 1955 du point de vue de l'émigration dirigé vers l'extérieur. Dans presque tous, si l'on except Çankırı, Elazığ et Siirt, le pourcentage de mouvement est plus on moins augmenté d'apres de l'année de 1950. 2 — Dans les vilayets Kayseri, Sivas, Artvin, Giresun, Kastamonu et Erzincan l'augmentation est plus forte et varie entre 30 pour mille a 40 pour mille. 3 — Le vilayet Rize vient toujours en tête de la liste. Mais avec une augmentation tres modeste (6 p. mille). Nous pensons que les plantations théier, que sa superficie et sa récolte ont sensiblement augmenté dans cette période, est la cause principale de cette situation. 4 — Du point de vue de la quantité, Trabzon détient toujours le record. En 1950, le nombre des citoyens vivant en dehors de Trabzon a été 83.000. Ce chiffre s'éleva a 108.000 en 1955. 5 — Çankırı (104 p. mille), Siirt (94. p. mille) et Yozgat (90 p. mille) ne gardent plus leur places dans la liste. A. Parce que leur pourcentage tombe au-dessous de la moyenne de la Turquie.

B. Les vilayets qui déterminent vers eux un mouvement d'émigration particulièrement intenses, selon leur ordre d'importances, les suivants: (voir le liste B, dans le texte).

1 — İzmir (except İstanbul) vient en tête de la liste. 2 — Dans certains vilayets le poucentage de la population attiré a sensiblement diminué comme Bingöl (— 59 p. mille), Samsun (— 25 p. mille), Muş (— 20 p. mille), mais dans d'autre a contrairement augmenté (Aydın 56 p. mille, Eskişehir 50 p. mille, Ankara 48 p. mille, İzmir 39 p. mille, Manisa 37 p. mille). Nous

ne voulons pas insister aujourd'hui sur ces changements (augmentation ou diminution) observés dans les listes A. et B. Car, les données statistiques nécessaires ne sont pas suffisantes. Il nous faut faire les études régionales et les enquêtes dans les vilayets en question et attendre les résultats de recensement de 1960. 3 — Nous voudrions attirer attention sur le vilayet d'Ankara qui tient le deuxième rang dans la liste avec le pourcentage 318 p. mille. En 1955, dans ce vilayet, le nombre des habitants étant venu de l'autres régions était de 357.302 (plus de 67.000 habitants que ceux d'Izmir). Mais, la population qui s'établit dans le vilayet d'Izmir est disséminé dans tout le vilayet (surtout les ouvriers agricoles). Tandis que la population qui s'établit dans le vilayet d'Ankara se groupé surtout dans la ville d'Ankara. On peut dire que, malgré sa deuxième place dans la liste, Ankara porte une importance plus accusée que d'Izmir. 4 — Le pourcentage des vilayets Bingöl et Diyarbakır tombent au-dessous de la moyenne de la Turquie et ils ne restent plus dans la liste B.

C. Les nombre des vilayets qui ne présentent pas une situation particulière sous le rapport du mouvement (voir Liste C, dans le texte) d'émigration. Ils restent au-dessous de la moyenne, c'est-à-dire 105 p. mille de la population entière du pays. Nous avons distingué deux catégories parmi eux : nous avons fait rentrer dans la première les vilayets où l'émigration est dirigée beaucoup plus vers l'extérieur (liste C I) et dans la seconde, les vilayets où l'émigration s'effectue en sens inverse (liste C II).

1 — Les plupart des vilayets de la liste C I et C II, gardent leur places dans les deux dates de recensement de 1950 et de 1955. De la première catégorie, nous citerons: Denizli, Malatya, Niğde, Sinop et Ordu que leur pourcentage de la population attiré passent la moyenne du pays et il faut les transporter à la liste A. Dans la même liste, Amasya, gagne la liste B. avec 107 p. mille. De la deuxième catégorie, nous citerons: Zonguldak et Içel qui prirent leur nouvelles places dans la liste B, en 1955. D'autre part, Ağrı passe de catégorie C I à la C II; Hakkari en sens inverse, de catégorie C II à la C I.

D. les vilayets où l'émigration est sensible dans les deux sens peuvent être étudiés également sous deux catégories ceux dans lesquels le mouvement est plutôt dirigé vers l'extérieur (D I), et ceux qui attirent l'émigration beaucoup plus qu'ils la provoquent (D II, voir la liste dans le texte).

Les vilayets qui appartient à ce groupe ont un caractère entièrement différent. Dans chacun d'eux le pourcentage du mouvement d'émigration dans les deux sens se trouve au-dessous de la moyenne pour l'ensemble de la population du pays.

La situation d'Istanbul mérite l'attention dans cette liste. En 1950, le 480 pour mille des habitants d'Istanbul ne sont pas originaires. Ce pourcentage augmente fortement après cette date et s'élève à 545 p.mille en 1955 et à 737 p.mille en 1960.

Pour terminer, nous pouvons résumer ces breves notes comme suivants: Dans la Turquie, le mouvement de l'émigration intérieure a fortement continué d'augmenter dans la période de 1950 - 1955. Nous ne possédons pas aujourd'hui les données statistiques de l'année de 1960. Mais il est très probable que cette augmentation ait continué avec la même rapidité après de l'année de 1955. Nous voyons, d'autre part que les principaux-centres de ces mouvements de l'émigration ne sont pas situés dans les zones les plus peuplées. C'est-à-dire ce mouvement de l'émigration ne dirige pas des régions denses vers les régions moins peuplées. Or, nous devons d'accepter que le plafond de la surpopulation dans la Turquie se forme dans des densités de la population très variées.

